

BIJLAGE A

1. HUIDIGE SITUATIE STEENBERGEN

In deze bijlage wordt ingegaan op de ruimtelijke en economische situatie van Steenbergen. De thema's bereikbaarheid, werkgelegenheid en arbeidsmarkt, bedrijvigheid, landbouw, detailhandel, en toerisme & recreatie worden geanalyseerd.

1.1 Afbakening, oriëntatie en bereikbaarheid

Aantrekkelijke locatie en omgeving

Sinds 1 januari 1997 bestaat de gemeente Steenbergen door het samengaan met de gemeente Dinteloord en Prinsenland uit 6 kernen: Steenbergen, Dinteloord, Prinsenland, Nieuw-Vossemeer, De Heen, Kruisland en Welberg. De gemeente Steenbergen ligt in het westen van Noord-Brabant tegen Zeeland aan en heeft een oppervlakte van 160 km² (waarvan 10 km² water). De gemeente is qua oppervlakte daarmee de op één na grootste gemeente van Brabant. Het is een van oorsprong agrarische gemeente, waarbij de kernen Steenbergen en Dinteloord een meer industrieel karakter hebben. Het ligt dan ook in een sterk landelijk gebied waar agrarisch grondgebruik het voornaamste ruimtegebruik is.

De gemeente wordt gekenmerkt door een uitgestrekt landelijk gebied met aantrekkelijke weidse polderlandschappen die door het water van Krammer Volkerak, Dintel, Mark-Vlietkanaal en de Steenbergse Vliet begrensd worden.

Steenbergen en omgeving

De kern Steenbergen heeft een streekverzorgende functie voor de gemeente. De omvang en samenstelling van het detailhandelsaanbod is afgestemd op de eigen gemeente. Voor regio-overschrijdende voorzieningen

en functies (ziekenhuizen, hogescholen, etc.) is Steenbergen aangewezen op Bergen op Zoom en Roosendaal of Rotterdam en Breda. Steenbergen ligt relatief dicht bij deze plaatsen. Het centrum van Bergen op Zoom en Roosendaal ligt beide op ongeveer 20 minuten rijden van Steenbergen op iets meer dan 15 kilometer. Een groot deel van de bewoners van de verschillende kernen in de gemeente Steenbergen is dan ook georiënteerd op deze twee steden.

Tabel 1: afstand en reistijd tot omliggende steden

Plaats	Afstand	Reistijd
Rotterdam	48 km	40 min
Antwerpen	51 km	45 min
Breda	45 km	40 min
Moerdijk (haven)	25 km	20 min
Bergen op Zoom	16 km	20 min
Roosendaal	17 km	26 min

Verder heeft de gemeente een uitstekende strategische ligging tussen de wereldhavens Antwerpen en Rotterdam, die binnen een uur bereikbaar zijn. Ook Breda is goed bereikbaar en ligt op een reistijd van ongeveer 40 minuten. Met de komst en doortrekking van de A4 langs Steenbergen wordt de gemeente nog beter ontsloten en zal de reistijd naar omliggende grote steden aanzienlijk afnemen.

De regio West Brabant, waar Steenbergen onderdeel van uit maakt, ligt op een kruispunt van Europese wegen: de noord-zuidcorridor tussen de Deltametropool (Amsterdam/Den Haag/Rotterdam) en de Vlaamse Ruit (Brussel, Antwerpen, Gent, Brugge) kruist in West-Brabant de oost-westas tussen Ruhrgebied en Vliссingen.

Ook ligt Steenbergen op een zeer korte afstand van aantrekkelijke waterwegen. Het Schelde-Rijnkanaal is de belangrijkste binnenvaartverbinding tussen Rotterdam, Bergen op Zoom en Antwerpen. Verder ligt Steenbergen op een steenworp afstand van het Hollands Diep, met het aanliggende grootschalige haven- en industrieterrein Moerdijk.

Pendelgedrag in Steenbergen

De analyse van het pendelgedrag is gebaseerd op enigszins gedateerd cijfermateriaal (2004), omdat er momenteel geen recentere gegevens van de pendel beschikbaar zijn. Toch kan op basis van deze cijfers een indicatie worden gegeven van het pendelgedrag. Veel inwoners van de gemeente Steenbergen werken in een andere gemeente. Rond de 36% van de inwoners van de gemeente heeft een baan in de gemeente, bijna 35% werkt in de regio en bijna 29% buiten de regio, vooral in Rotterdam en Breda. De gemeente die de meeste werknemers uit de gemeente Steenbergen aantrekt is Bergen op Zoom met ruim 1.500 werknemers. Daarna is Roosendaal de belangrijkste pendellocatie. In totaal werken ruim 6.500 mensen buiten de gemeente. Overigens werken er ook mensen van buiten de gemeente in Steenbergen. Het gaat om meer dan 1.400 werknemers. Per saldo heeft Steenbergen een negatief pendelsaldo van ruim 4.000. Ten opzichte van de regio blijkt dat de gemeente Steenbergen ook een hogere uitgaande pendel heeft dan gemiddeld. Ruim 48% van de werkende beroepsbevolking (inclusief thuiswerkers) blijft in West-Brabant binnen de woongemeente voor het uitoefenen van zijn werk en iets meer dan de helft gaat naar een andere gemeente. In 28% van alle gevallen is die werkgemeente een andere gemeente in West-Brabant, ruim 23% van het totaal gaat naar voor het werk naar een plaats buiten West-Brabant.

Tabel 2: Pendelgedrag richting gemeente Steenbergen in 2004.

	Ber.bevolk. werknemers	aantal arbeidsplaatsen	werkt in eigen gemeente	Komt van buiten de provincie
Steenbergen	10.818	4.769	3.326	1.443

Bron: Kamer van Koophandel West Brabant, 2006, SES, 2006

Tabel 3: Pendelgedrag vanuit de gemeente Steenbergen in 2004.

	Ber.bevolk. werknemers	werkt in Bergen op Zoom (B)	werkt in Moerdijk (M)	werkt in Halderberge (H)	werkt in Roosendaal (R)	Werkt niet in B, M, H of R	totaal werkzaam buiten de gemeente
Steenbergen	10.818	1.518	548	657	1.277	2.560	6.560

Bron: Kamer van Koophandel West Brabant, 2006, SES, 2006

Bereikbaarheid en capaciteit: momenteel matig, maar 'grote' plannen voor de toekomst

De gemeente Steenbergen wordt in het noorden, nabij Dinteloord, ontsloten door de A29/A59 richting Rotterdam. De snelweg gaat bij Dinteloord over in de N259 richting Steenbergen. De N257 ontsluit de gemeente en de kern Steenbergen richting Roosendaal, waar de A58 naar Breda ligt. In het zuiden ontsluit de N259 de gemeente in de richting van Bergen op Zoom. Daar gaat hij over in de A4 naar Antwerpen. Vooral in de spits is de bereikbaarheid matig wat blijkt uit het dichtslibben van de N259. Met de komst van de A4 verbetert de ontsluiting en capaciteit aanzienlijk.

Het nieuwe A4 tracé

De A4 is de snelwegverbinding tussen Amsterdam, Rotterdam en Antwerpen. Enkele delen van die verbinding ontbreken nog, waaronder het deel van Dinteloord naar Bergen op Zoom. In 2007 heeft de minister van Verkeer en Waterstaat besloten dat de A4 ten westen van Steenbergen komt te liggen. Hiermee is een einde gekomen aan de jarenlange discussie of de A4 oostelijk of westelijk van Steenbergen aangelegd moet worden. Uiteindelijk zal eind 2010 gestart worden met de aanleg van het laatste deel van het A4-zuid traject. Verwacht wordt dat in 2012 het A4 traject klaar is. De A4 vormt dan samen met de A16 de twee belangrijkste Noord-Zuid verbindingen tussen de wereldhavens Rotterdam en Antwerpen. Steenbergen ligt te midden van de A29, de A4 en de A17 en is vooral goed noord-zuid ontsloten.

De A4 vormt een nieuwe grens voor de stedelijke ontwikkeling van Steenbergen. De gebieden tussen de nieuwe A4 en de stad zullen daarom op termijn gaan transformeren. Er moeten nieuwe (rond)wegen worden aangelegd en onder andere wegen, zoals de oude provinciale weg, moeten worden heringericht. De volgende projecten zijn gepland:

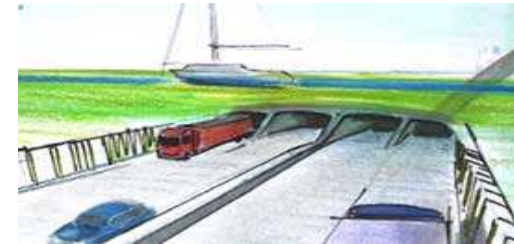
- Herinrichting van de N259. Deze omvat, naast het herinrichten van de weg en het aanliggende fietspad, het doortrekken van het fietspad tussen Steenbergen en Welberg en het realiseren van een gelijkvloerse kruising Welberg / Steenbergen.
- Ontsluiting Dintelmond. Een betere ontsluiting zal in overleg met de gemeente Moerdijk en Rijkswaterstaat worden uitgewerkt. De gemeente Steenbergen wil hiermee het sluipverkeer van vrachtwagens door de kern Dinteloord definitief oplossen.

- Ontsluiting bedrijventerrein Molenkreek. Doel is om door een betere ontsluiting via het AFC het vrachtverkeer uit de kern te weren.
- Rondweg West Steenbergen. Deze weg is noodzakelijk om de Burgermeester Van Loonstraat te ontlasten.

Het aquaduct Steenbergsche Vliet

Tussen Steenbergen en Dinteloord ligt het Steenbergsche Vliet. De nieuwe A4 zal deze moeten kruisen. Er is lange tijd een discussie geweest of er een brug of een aquaduct zou moeten komen. Om de haven van Steenbergen goed ontsluitbaar te houden is er nu besloten om onder de watergang De Steenbergsche Haven een aquaduct aan te leggen. De aanleg van een aquaduct heeft een aantal belangrijke voordelen:

- de haven blijft bereikbaar voor zeilboten met een mast langer dan 6 meter, waardoor de recreatievaart in Steenbergen met de daarbij behorende economische ontwikkelingskansen wordt bevorderd.
- de geluidsbelasting over het stiltegebied de Heensche Polder is aanzienlijk minder
- De landschappelijke inpassing met aquaduct is een kwaliteit voor de omgeving. Bij aanleg van een brug wordt het open polderlandschap namelijk aangetast.

2. ECONOMISCHE STRUCTUUR STEENBERGEN

2.1 Werkgelegenheid en arbeidsmarkt

Daling in werkgelegenheid is sinds 2005 omgezet in een stijging

In de gemeente Steenbergen zijn twee belangrijke ontwikkelingen zichtbaar op het gebied van werkgelegenheid en arbeidsmarkt. Ten eerste is er sprake van een sterk dalende werkgelegenheid tussen 2000 en 2008 met bijna 460 arbeidsplaatsen. Dat is een relatieve afname van circa 6,4%. Maar sinds 2005 lijkt de werkgelegenheid tot en met 2008 weer gegroeid te zijn (een toename ten opzichte van 2005 met ruim 4,7%). Ten tweede is er een daling van werkgelegenheid in veel sectoren (zie tabel 3). Slechts vijf van de twaalf sectoren kent een groei. Vooral de sectoren zakelijke dienstverlening, vervoer, opslag en communicatie, financiële dienstverlening en de industrie namen sterk af tussen 2000 en 2008.

Tabel 3: Werkgelegenheid in Steenbergen naar bedrijfstak in de periode 2000-2008

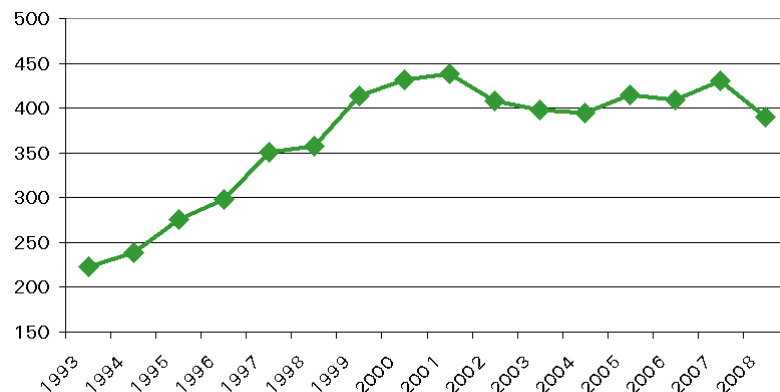
	2000	2005	2008	Aandeel 2008	Ontwikkeling 2000-2008 (abs.)	Ontwikkeling 2000-2008 (rel.)
Landbouw, jacht, bosbouw en visserij	1.144	1.023	1.078	15,9%	-66	-5,8%
Industrie	899	620	632	9,3%	-267	-29,7%
Bouwnijverheid	550	528	626	9,3%	76	13,8%
Groothandel, detailhandel en reparatie	1.724	1.557	1.684	24,9%	-40	-2,4%
Horeca	243	239	229	3,4%	-14	-5,8%
Vervoer, opslag en communicatie	339	226	262	3,9%	-77	-22,7%
Financiële instellingen	138	98	104	1,5%	-34	-24,6%
Zakelijke dienstverlening	921	803	767	11,3%	-154	-16,7%
Openbaar bestuur, overheid	110	106	78	1,2%	-32	-29,1%
Onderwijs	250	276	269	4,0%	19	7,6%
gezondheids- en welzijnzorg	564	565	626	9,3%	62	11,0%
Overige dienstverlening	344	418	412	6,1%	68	19,8%
Totaal	7.226	6.459	6.767	100,0	-459	-6,4%

Bron: Gemeente Steenbergen 2009, KvK West Brabant 2009

Sterke groei in bouwnijverheid, gezondheids- en welzijnszorg en overige dienstverlening

Verder blijkt uit tabel 3 dat er sprake is van een sterke groei in de bouwnijverheid en overige dienstverlening. Ook in het onderwijs en de gezondheids- en welzijnzorg is er een relatief sterke groei. Ruim een kwart van de werkgelegenheid binnen de overige dienstverlening is gericht op de sector toerisme en recreatie (zie tabel 3). Tussen 1993 en 2008 is deze sector toegenomen met bijna 75% van 223 naar 390 arbeidsplaatsen. Aan de andere kant blijkt er echter in deze sector vanaf 2000 een stagnatie in de groei, waardoor het aantal arbeidsplaatsen rond de 400 blijft steken. De groei in de sector overige dienstverlening wordt dus niet veroorzaakt door recreatie & toerisme.

Figuur 1: ontwikkeling werkgelegenheid recreatie & toerisme

Bron: SES West-Brabant, 2009

Groothandel, detailhandel en reparatie blijft belangrijkste sector

Wat verder opvalt in tabel 3 is dat de sector groothandel, detailhandel en reparatie de belangrijkste sector in Steenbergen is en verantwoordelijk is voor bijna een kwart van de totale werkgelegenheid. Ondanks de afname is de sector landbouw, jacht, bosbouw en visserij de op één na grootste sector met ruim 15% van de totale werkgelegenheid.

Prognose werkgelegenheid: groeikansen groothandel, gezondheidszorg en bouwnijverheid

De economische structuur van Steenbergen, met veel kleinschalige bedrijvigheid sluit goed aan op de mogelijkheden voor de hierboven genoemde sectoren. Dit blijkt ook uit onze Database Bedrijfsruimtegebruikers in Beeld (2005). Deze sectoren zijn namelijk voor een belangrijk deel opgebouwd uit lokale bedrijven met een beperkt aantal werknemers (tot 20 arbeidsplaatsen) en behoefte aan kleinschalige tot middelgrote bedrijfsruimten. Ook de toenemende vergrijzing en de groeiende aandacht voor gezondheid, welzijn en ontspanning zorgen voor groeikansen. Wij verwachten dan ook dat vooral deze sectoren in de toekomst zullen blijven groeien. Verder kan met de komst van het Agro Food Cluster verwacht worden dat de landbouwsector een nieuwe stimulans krijgt. Toch verwachten wij dat de sector landbouw evenals de industrie ook in de toekomst de landelijke trend volgt en nog verder zal krimpen. Dit komt voornamelijk door toenemende schaalvergroting en intensivering, gestimuleerd door een sterk globaliserende markt

Steenbergen vergrijst en ontgroent

In de gemeente Steenbergen zal tot 2020 een sterke mate van vergrijzing optreden. De groepen 0 tot 14 en 30 tot 44 zullen sterk afnemen (zie tabel 4). Terwijl de groep ouderen, bestaande uit de groep 65-74 jaar en 75 jaar en ouder, aanzienlijk toe neemt met maar liefst 48,8%, van 3.478 naar 5.177. De demografische druk zal daardoor toenemen.

Tabel 4: prognose bevolkingssamenstelling Steenbergen tot 2020

	2006		2010		2015		2020		Groei '06-'20	
	Abs.	Rel.	Abs.	Rel.	Abs.	Rel.	Abs.	Rel.	Abs.	Rel.
totaal	23.356	100%	22.720	100%	22.140	100%	21.841	100%	-1.515	-6,5%
0 -14 jaar	4.149	17,8%	3.760	16,5%	3.243	14,6%	2.911	13,3%	-1.238	-29,9%
15-29 jaar	3.374	14,4%	3.347	14,7%	3.415	15,4%	3.425	15,7%	51	1,5%
30-44 jaar	5.387	23,1%	4.589	20,2%	3.728	16,8%	3.394	15,5%	-1.993	-47,0%
45-64 jaar	6.968	29,8%	7.140	31,4%	7.071	31,9%	6.934	31,7%	-34	-0,5%
65-74 jaar	1.956	8,4%	2.215	9,7%	2.888	13,0%	3.049	14,0%	1.093	55,8%
75 jaar en ouder	1.522	6,5%	1.669	7,3%	1.795	8,1%	2.128	9,7%	606	39,8%

Bron: Primos, 2009

Wat opvalt ten aanzien van de prognose voor de regio West Noord Brabant is dat zowel de ontgroening, als de vergrijzing, in die regio relatief minder groot is (tabel 5). De groep 0-14 jaar neemt veel sterker af in de Steenbergen dan in de regio, terwijl de groep 65-plussers sterker toeneemt. Het lijkt erop dat veel jonge mensen meer richting de grote steden in het gebied trekken, terwijl de 65-plussers in de kernen 'achterblijven' of gaan wonen. Opgemerkt moet worden dat de prognose beleidsarm is en geen rekening houdt met ambities bijvoorbeeld op het gebied van woningbouw en bedrijventerreinen.

Tabel 5: prognose bevolkingssamenstelling West Noord Brabant tot 2020

	2006		2010		2015		2020	
	Abs.	Rel.	Abs.	Rel.	Abs.	Rel.	Abs.	Rel.
0 - 14 jaar	107.086	17,6%	101.876	16,7%	96.573	15,6%	92.461	14,8%
15-29 jaar	103.057	17,0%	104.978	17,2%	108.093	17,5%	109.370	17,5%
30-44 jaar	139.005	22,9%	127.216	20,8%	114.279	18,5%	109.966	17,6%
45-64 jaar	168.715	27,8%	177.996	29,1%	181.401	29,3%	181.089	29%
65-74 jaar	50.527	8,3%	56.032	9,2%	69.118	11,2%	75.520	12,1%
75 jaar en ouder	39.332	6,5%	43.571	7,1%	48.700	7,9%	55.720	8,9%

Bron: Primos, 2009

Negatieve ontwikkeling van de beroepsbevolking

Een gevolg van de vergrijzing en ontgroening in Steenbergen is dat er een sterk negatieve ontwikkeling van de beroepsbevolking zal optreden (zie tabel 6). Over de periode 2010 tot en met 2020 neemt de beroepsbevolking met 1.323 personen af. Oftewel een afname van 8,8%. Deze afname wordt vooral veroorzaakt door de krimp in de categorie 30 tot 44. De conclusie is een toenemende demografische druk door afnemende beroepsbevolking, gestimuleerd door de voortzettende ontgroening en vergrijzing.

Tabel 6: prognose ontwikkeling beroepsbevolking Steenbergen (15-64 jaar)

jaar	Absoluut	Groei/afname
2006	15.729	-
2010	15.076	-4,2%
2015	14.214	-5,8%

2020	13.753	-3,3%
Afname '06/'20	-1.976	-12,6%

Bron: Primos, 2009

2.2 Opleidingsniveau

Gemiddeld opleidingsniveau beroepsbevolking Steenbergen

Het opleidingsniveau van Steenbergen is gemiddeld lager dan dat van de regio West Brabant en Nederland (zie tabel 7). De gemeente Steenbergen heeft vooral een tekort aan hoogopgeleide mensen en een overschot aan laagopgeleiden. In combinatie met een krimpende beroepsbevolking en een groeiende behoefte aan hoogopgeleiden kan dit als een zorgwekkende trend bestempeld worden. Aan de andere kant sluit dit beeld wel redelijk goed aan bij de huidige economische structuur waarin landbouw en handel de belangrijkste sectoren zijn en de zakelijke dienstverlening een sterke krimp doormaakt.

Tabel 7: opleidingsniveau beroepsbevolking 2007

Regio	Basis		vmbo		mbo		hbo/wo		totaal
	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.
Steenbergen	860	7,9%	2.570	23,7%	4.950	45,6%	2.480	22,8%	10.860
Totaal West-Brabant	16.890	5,3%	64.110	20,1%	145.620	45,8%	91.550	28,8%	318.170
Nederland	372.440	4,9%	1.424.220	18,7%	3.372.270	44,3%	2.442.980	32,1%	7.611.900

Bron: CBS, 2007; ETIN, 2007; bewerking Kamer van Koophandel Zuidwest Nederland, 2009

Steenbergen biedt een redelijke opleidingsstructuur, maar ook hier is ruimte voor verbetering.

Er zijn in de gemeente Steenbergen binnen het basisonderwijs verschillende structuren naar richting, inrichting en spreiding aanwezig. In totaal zijn er 10 basisscholen waaronder rooms-katholieke, protestants-christelijke, openbare en neutrale scholen. Op het gebied van voortgezet onderwijs beschikt de gemeente Steenbergen over twee scholen. Deze zijn het Mollercollege, een vmbo-school met een theoretische, gemengde, kaderberoeps en basisberoeps leerweg, en het Prinsentuin College Steenbergen, een gemengde vmbo en mbo-school (dierenverzorging) inclusief Beroepsopleidende leerweg (BOL) en beroepsbegeleidende leerweg (BBL). Verder is in de gemeente een aantal kindercentra voor buitenschoolse opvang en

kinderdagverblijven aanwezig. Het ontbreekt echter aan een voortgezet onderwijs en hoger beroepsonderwijs. Daarvoor zijn de inwoners van de gemeente aangewezen op Bergen op Zoom, Roosendaal, Breda en Rotterdam.

Tabel 8: arbeidsmarkt en werkgelegenheid

Achtergrond?	Steenbergen vergrijst sterk; de werkgelegenheid groeit sinds 2005 weer, terwijl de beroepsbevolking afneemt. Hierdoor ontstaat druk op de arbeidsmarkt. Daarnaast is er een grote vraag naar gekwalificeerd personeel.
Trends	• Vergrijzing van de beroepsbevolking • Toename vraag naar gekwalificeerd personeel • Groot aantal laag gekwalificeerde werkzoekenden • Toenemend tekort aan geschikte, direct inzetbare arbeidskrachten • Sterke groei van zorgsector, handel en reparatie en bouwnijverheid
Economisch belang?	Een sterke economie heeft behoefte aan voldoende gekwalificeerde werknemers. De groei van de werkgelegenheid zorgt voor een groei van de vraag naar personeel.

Pluspunten	Minpunten
• Sterke groei werkgelegenheid in bouw, handel en zorg. • Toename werkgelegenheid sinds 2005 • Vergrijzing (kansen gezondheids- en welzijnzorg)	• Grote uitgaande pendel • Ontgroening en vergrijzing • Afname beroepsbevolking • Te weinig gekwalificeerd personeel bedrijfsleven

3. BEDRIJVENTERREINEN

3.1 Bedrijventerreinen Steenbergen

Steenbergen beschikt over bijna 100 hectare bedrijventerrein

De gemeente Steenbergen beschikt over bijna 100 hectare bruto (circa 70 hectare netto) bedrijventerrein. Dit zijn allemaal gemengde terreinen. Alle terreinen zijn volledig uitgegeven sinds 2002 met een uitzonder van 0,07 hectare in 2003. Er is één zacht plan, namelijk de uitbreiding van bedrijventerrein Reinierpolder II fase 2. De uitbreiding betreft 60 hectare bruto in totaal. Dit zal gefaseerd tot stand komen, waarbij de nadruk komt te liggen op landschappelijk inpassing en waterberging. Het plan wat nu in de studiefase en semi-hard is heeft een omvang van 21 hectare bruto en 17 netto. De vaststelling van dit plan is vooral afhankelijk van het uiteindelijke tracé van de nieuw aan te leggen A4. Daarnaast is nabij Dinteloord de realisatie van het AFCWB (Agro en Food Cluster West Brabant) voorzien met glastuinbouw en agrarisch gerelateerde bedrijvigheid. In paragraaf 3.2 gaan we verder in op het AFCWB.

Tabel 9: aanbod bedrijventerrein Steenbergen, 2008

Locatie	Type terrein	Oppervlakte in ha.		Aantal ha. Uitgeefbaar
		Bruto	Netto	
Beaumont, Dinteloord	Gemengd	22	4	0
Reinierpolder, Steenbergen	Gemengd	34	29	0
Havenweg, Dinteloord	Gemengd	1	0,6	0
Franseweg, Steenbergen	Gemengd	3	3	0
Dinteloordseweg, Steenbergen	Gemengd	9	9	0
Molenweg, Steenbergen	Gemengd	4	4	0
Olmendreef, Steenbergen	Gemengd	4,5	4,5	0
Molenkreek, Dinteloord	Gemengd	4,1	2,8	0
Molenkreek II, Dinteloord	Gemengd	1,9	1,5	0
Reinierpolder II Fase 1, Steenbergen	Gemengd	16	13	0
Totaal		99,5	71,4	0

IBIS werklocaties, 2009

Bedrijventerreinen hebben gemiddelde sociaal-economische betekenis

De bedrijventerreinen in Steenbergen leveren een gemiddelde bijdrage aan de economie in de regio. Circa 25% van de totale werkgelegenheid vindt plaats op de bedrijventerreinen. Het aantal m² uitgegeven bedrijventerrein per werkzame persoon in de gemeente Steenbergen bedraagt 409. Per hectare netto uitgegeven bedrijventerrein zijn gemiddeld 24 personen werkzaam. Op de bedrijventerreinen zijn vooral kleine bedrijven (tot 20 werknemers) actief. Ruim 90% van de bedrijven behoort tot deze categorie.

Tabel 10: vestigingen en werkzame personen op bedrijventerreinen in Steenbergen, 2008¹

	vestigingen	werkzame personen	landbouw, visserij (A, B)	Industrie (C,D,E)	Bouw (F)	Handel, horeca (G,H)	Transport (I)	Diensten (J,O)
Beaumont, Dinteloord	2	140	0	136	0	4	0	0
Reinierpolder, Steenbergen	96	610	13	196	113	232	30	26
Havenweg, Dinteloord	3	26	0	0	0	26	0	0
Franseweg, Steenbergen	1	1	0	0	0	1	0	0
Dinteloordseweg, Steenbergen	4	24	0	0	0	6	0	18
Olmendreef, Steenbergen	5	233	0	0	3	1	0	229
Molenkreek, Dinteloord	22	221	0	44	38	16	16	107
Reinierpolder II Fase 1, Steenbergen	49	461	0	50	120	215	14	62
Totaal	182	1716	13	426	274	501	60	442

Bron: REWIN West Brabant, 2009; Kamer van Koophandel West Brabant, 2009

Uitbreidingsvraag naar bedrijventerrein: circa 11 tot 17 hectare tot 2020

Om de uitbreidingsvraag naar bedrijventerrein te berekenen is zowel gekeken naar de gemiddelde uitgifte tussen 1988 en 2008 als naar de prognose van de provincie op basis van de Bedrijfslocatiemonitor (BLM). In de BLM wordt de gemeente Steenbergen bij de regio Steenbergen Haldenberge gerekend. Om de

¹ In deze tabel ontbreken de terreinen Molenweg in Steenbergen en Molenkreek II in Dinteloord. Wij schatten in dat op deze twee terreinen met een omvang van 4,5 hectare netto circa 110 personen werkzaam zijn. Dit is gebaseerd op het gemiddeld aantal werkzame personen per hectare netto uitgegeven bedrijventerrein.

uitbreidingsvraag naar terrein voor Steenberg in te schatten is gekeken naar het aandeel van de bedrijventerreinenvoorraad in Steenberg ten opzichte van de regio Steenberg Halderberge (circa 133 hectare). Dit aandeel bedraagt zo'n 75%. In onderstaande tabel wordt de toekomstige vraag naar bedrijventerrein in Steenberg per scenario uitgewerkt tot 2020 en 2040.

Tabel 11: Toekomstige behoefte naar bedrijventerrein in de gemeente Steenberg

		RC-scenario		SE-scenario		TM-scenario		GE-scenario	
	2008	2020	2040	2020	2040	2020	2040	2020	2040
Steenbergen, bruto ha.	99,5	-3,8	-7,5	5,2	19,4	11,2	22,4	19,4	50,8

Bron: ETIN Adviseurs, 2006; Provincie Noord Brabant, 2006

Het meest realistische scenario op dit moment is het TM-scenario. Ook het rijk en de provincie hanteren dit scenario bij hun prognoses (zie box 1). In het TM-scenario wordt uitgegaan van een groei in de vraag naar bedrijventerrein vanaf 2008 met 11 hectare, wat betekent dat tot en met 2020 er gemiddeld iets minder dan 1 hectare per jaar aan terrein nodig is.

Box 1: Scenariokeuze

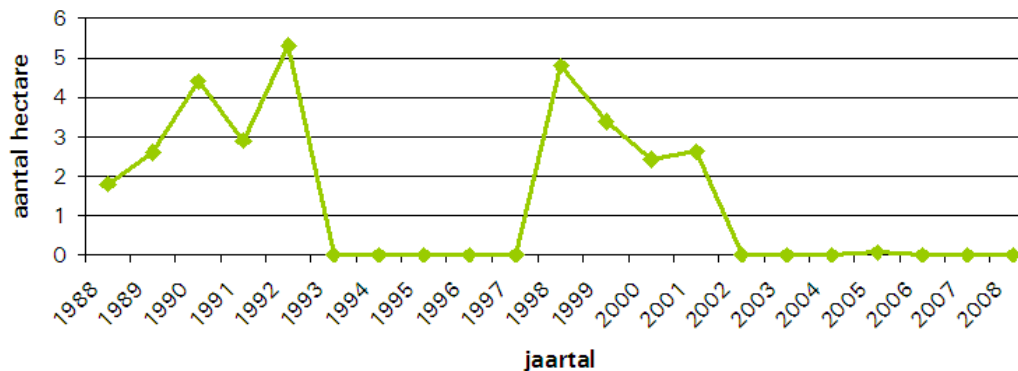
Bij de behoefteraming van bedrijventerreinen wordt uitgegaan van economische groeiscenario's. Het Centraal Planbureau gaat uit van vier scenario's. Deze lopen uiteen van een zeer sober scenario tot een zeer optimistisch groeiscenario. Afhankelijk van het gekozen scenario verandert de ruimtevrage. Tot voor twee jaar werd het zeer optimistische groeiscenario, het Global Economic Scenario gebruikt bij de behoefteraming van werklocaties. Echter, de ontwikkelingen in de wereldeconomie en hun verwachte effecten hebben tot resultaat dat nu van een minder optimistisch scenario wordt uitgegaan. Recent heeft het Rijk de provincies opdracht gegeven om bij de ruimtebehoefte van werklocaties uit te gaan van het Transatlantic Market Scenario. Dit is het één na hoogste scenario. De provincie Overijssel hanteert dit scenario ook als ijkbasis voor een realistische behoefteraming.

In Steenberg is echter na 2001 geen bedrijventerrein meer uitgegeven met uitzondering van 0,07 hectare in 2003. Daarom gaan wij er van uit dat in de gemeente Steenberg met een inhaalvraag is blijven zitten vanaf 2002 tot en met 2008 van circa 6 hectare. De omvang van deze inhaalslag is berekend op basis van een vraag van iets minder dan 1 hectare bedrijventerrein per jaar. De totale ruimtebehoefte tot en met 2020 op basis van het TM-scenario komt daarmee op ongeveer 17 hectare.

De jaarlijkse uitgifte bedrijventerrein vanaf 1988 is slechts 1,4 hectare

Sinds 1988 heeft de gemeente Steenbergen 30 hectare aan bedrijventerrein uitgegeven (zie figuur 2). Dat komt neer op een gemiddelde van 1,4 ha per jaar. Ervan uitgaande de gemeente Steenbergen eenzelfde aandeel van de toekomstige ruimtevrage voor haar rekening neemt, komen we uit op een behoefte aan extra terrein van circa 18 hectare tot en met 2020. Dit komt redelijk overeen met de prognose op basis van de BLM en valt tussen het TM en GE scenario in.

Figuur 2: Uitgifte van bedrijventerrein tussen 1988 en 2008

Bron: IBIS, 2009

We concluderen dat tot 2020 in de gemeente Steenbergen een vraag naar bedrijventerrein is tussen de 11 en 18 hectare. Er is echter nog geen rekening gehouden met de vervangingsvraag en extra bovenregionale vraag.

Ook vervangingsvraag belangrijk voor de gemeente Steenbergen

De ruimtevrage wordt geraamd in netto hectaren en bestaat uit daadwerkelijke ruimtelijke groei van bedrijven (uitbreidingsvraag). De vraag van ondernemers om de bedrijfsruimte te vernieuwen door verhuizing naar een ander (bestaand) pand (de vervangingsvraag), omdat de huidige locatie economisch verouderd is of transformeert (onttrekking), is niet in deze berekening meegenomen. De praktijk leert dat dit proces een

aanzienlijk aandeel van de totale vraag naar bedrijfsruimte vormt. Voor de gemeente Steenbergen geldt dat de volgende terreinen worden getransformeerd (in totaal 5,6 hectare):

1. Accordisterrein aan de Molenweg te Steenbergen, grootte 3,7 hectare. Het terrein is in volle ontwikkeling en wordt getransformeerd tot woningbouw.
2. Locatie Boerenbond te Steenbergen aan de Burgemeester Van Loonstraat, grootte 1 ha. Locatie wordt omgezet in een woningbouwlocatie. De ontwikkelingen zijn inmiddels gestart.
3. Locatie Wouwsestraat 26 te Steenbergen, grootte 0,2 hectare, wordt omgezet in woningbouwlocatie binnen een jaar.
4. Brugweg te Kruisland (locatie van Van Merriënboer) grootte 0,4 ha, wordt binnen enkele jaren een nieuwe woningbouwlocatie.
5. Meestooft in Kruisland, grootte 0,3 ha, wordt binnen twee jaar omgezet in een woningbouwlocatie. (gemeente Steenbergen, 2009).
6. Oosthavendijk, grootte 1,8 ha.
7. Buiten de Veste 2, grootte 15,08 ha.

Verder zal de komende tien jaar door veroudering een extra vraag ontstaan naar nieuw bedrijventerrein. Op basis van onze locatiebezoeken, gesprekken met ondernemers en beleidsmedewerkers en de wachtlijst voor bedrijfsground schatten we de extra ruimtevraag door veroudering op zo'n 5% van het huidige uitgegeven bedrijventerrein. Dit komt neer op circa 5 hectare.

In totaal is er tot 2020 door veroudering en transformatie een extra behoefte aan bedrijventerrein van afgerond circa 11 hectare.

Bovenregionale vraag is beperkt maar de komst van de A4 biedt kansen

De BLM houdt ook geen rekening met de bovenregionale vraag naar bedrijventerreinen. Voor veel gemeenten is de impact van bovenregionale vraag beperkt, normaliter gaat het om zo'n 5 tot 10% van de vraag. In de regel lopen bedrijventerreinen vooral vol met bedrijven uit de gemeente zelf of naburige gemeenten. Eigen onderzoek (Database Bedrijfsruimtegebruikers in Beeld, 2005) toont dat bedrijfsruimtegebruikers voor ruim

85% lokale of regionale vestigers zijn, onder andere vanwege de arbeidsmarkt. Dit laatste geldt ook voor een belangrijk deel voor Steenbergen.

Aan de andere kant geldt dat Brabant binnen Nederland bovengemiddeld in belangstelling staat van bovenregionale bedrijfsruimtevestigers in voornamelijk de logistiek en productie (zie tabel 12). Dit wordt – wanneer een regio dusdanig sterk afwijkt van het landelijke beeld – in de BLM onvoldoende meegenomen. We rekenen dan ook op een extra bovenregionale ruimtevraag naar bedrijventerreinen.

**Tabel 12: bovenregionale locatiebeslissingen in COROP gebied
West-Noord-Brabant 2000-2008 (met > 50 arbeidsplaatsen)**

Activiteit	Aantal vestigingen Provincie Brabant	Aantal vestigingen COROP West-Noord-Brabant
Distributie	36	25
Hoofdkantoor	21	13
Productie en Assemblage	10	8
Marketing & Consultancy	12	8
Call Center	3	0
Shared Service Center	3	3
R & D	3	1
Totaal	88	58

Bron: Stec Groep, 2009

Op basis van onze Database Bovenregionale Locatiebeslissingen (2009) geldt dat voor de regio West Brabant de bovenregionale vraag gemiddeld hoger ligt dan in andere provincies of coropgebieden in Nederland (afbeelding 2). Belangrijkste vestigingsplaatsen zijn Moerdijk, Breda, Roosendaal en in iets mindere mate Bergen op Zoom. Deze plaatsen bieden dan ook stevige concurrentie voor het aantrekken van bovenregionale bedrijven. Verder is Steenbergen zelf tot nu toe een weinig aantrekkelijke plaats voor bovenregionale bedrijven met meer dan 50 arbeidsplaatsen. In deze periode is slechts één bedrijf met meer dan 50 arbeidsplaatsen neergestreken, te weten Dawn Foods, een bedrijf dat Amerikaanse banketwaren produceert. Echter, met de komst van de A4 langs Steenbergen zal de kans op extra bovenregionale vraag sterk toenemen, zeker gezien de strategische centrale ligging van Steenbergen tussen de havensteden Rotterdam

en Antwerpen. Verder biedt de ontwikkeling van het Agro Food Cluster West Brabant nieuwe spin-off mogelijkheden voor nieuwe bedrijvigheid waardoor de aantrekkelijkheid van de gemeente Steenberg en voor bovenregionale bedrijven toeneemt. Daarom schatten we de bovenregionale vraag op 10 tot 15%.

Totale Vraag naar bedrijventerrein

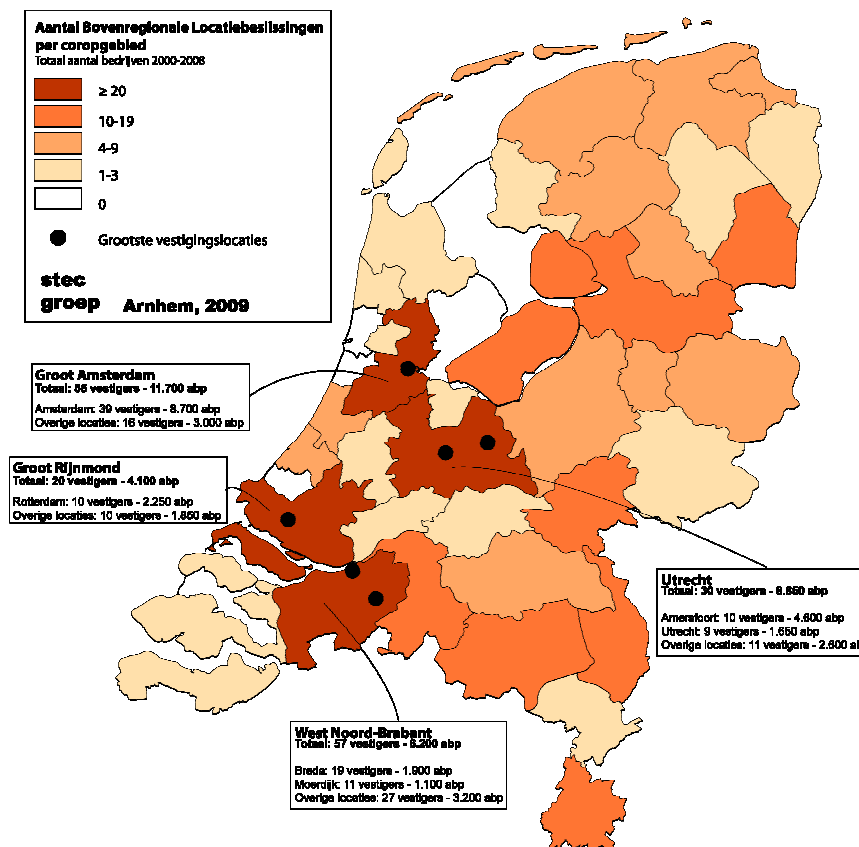
De totale vraag naar bedrijventerrein bestaat dus uit de lokale vraag, de vervangingsvraag en de bovenregionale vraag. Dit maakt dat de uiteindelijke vraag naar bedrijventerrein circa 25 tot 34 hectare bedraagt (zie tabel 13). Momenteel heeft de gemeente geen aanbod van bedrijventerrein maar in de nabije toekomst (2010-2011) verwacht men Reinierpolder II uit te kunnen breiden met 17 hectare netto bedrijventerrein. Wanneer we de vraag met het aanbod confronteren blijkt dat er tot 2020 een tekort aan bedrijventerrein is van 8 tot 16 hectare. Hierbij is geen rekening gehouden met de ontwikkeling van het AFCWB omdat het een bovenregionaal bedrijventerrein betreft.

Tabel 13: confrontatie vraag en aanbod van bedrijventerreinen in Steenberg en tot en met 2020

Hof van Twente	Oppervlak (in ha netto)
Lokale vraag	11 – 18
Vervangingsvraag	11
Bovenregionale vraag (10 tot 15%)	3 – 5
<i>Totale Ruimtebehoefte 2009-2020</i>	<i>25 – 33</i>
<i>Aanbod aan bedrijventerrein</i>	<i>17</i>
Tekort	8 – 16

Bron: Stec Groep, 2009

Afbeelding 2: bovenregionale locatiebeslissingen in Nederland

Tabel 14: bedrijventerreinen

Achtergrond?	• De gemeente Steenbergen heeft sinds 2002 geen bedrijventerrein meer beschikbaar. De bedrijvigheid in Steenbergen is vooral lokaal en een aantal ondernemers heeft uitbreidings- of verplaatsingswensen. Ook wordt in de toekomst 5,6 hectare bedrijventerrein getransformeerd. Er is een dringend tekort aan bedrijventerrein. Voor de reguliere bedrijfsruimte is een vraag tot 2020 van 25 tot 33 hectare • De komst van het Agro Food Cluster West Brabant zal een belangrijke stimulans zijn voor nieuwe bedrijfsvestigingen, waaronder een groot deel bovenregionaal. Voor de meer kleinschalige bedrijven is dit terrein geen oplossing. Goed samenhangend bedrijventerreinenbeleid en een actieve rol van de gemeente lijken dan ook noodzakelijk. • De uitbreiding van Reinierpolder II zal 21 hectare bruto zijn en vooral bestemd zijn om te voorzien in de lokale en regionale behoefte aan bedrijventerrein
Trends	• Verdere verdienstelijking van de economie • Nieuwe markten komen op: vooral Oost-Europa en Midden-Oosten moeten daarbij in de gaten worden gehouden • Toenemende behoefte aan bedrijventerrein tot 2020, daarna afname • Tegelijkertijd ook toenemende focus op herstructurering van verouderde bedrijventerreinen • Toenemende verhuisdynamiek door economische groei • Verschijningsvorm wordt steeds belangrijker als criterium voor bedrijfslocaties • Daardoor ook een toenemende vraag naar hoogwaardige bedrijfslocaties en huisvesting, maar tegelijkertijd ook blijvende vraag naar 'normale' werklocaties • Er ontstaan steeds vaker mengvormen, verbreding van de doelgroepen op de bedrijventerreinen
Economisch belang?	Bedrijventerreinen hebben een belangrijke maatschappelijke (of sociaal-economische) waarde. Een belangrijk deel van de beroepsbevolking van Steenbergen werkt op de terreinen, namelijk ruim 25%. Daarnaast moet uitbreidingsruimte voor bedrijven aanwezig zijn, zodat bedrijven kunnen groeien en/of verplaatsen.

Pluspunten	Minpunten
• Groei van bedrijven en werkgelegenheid; • Belangrijke economische waarde van bedrijventerreinen; • Steenbergen beschikt over aantrekkelijke bedrijventerreinen; • Toonaangevende bedrijven; • Sterke ondernemersvereniging	• Geen nieuwe locaties in gemeente Steenbergen • Regionaal terrein niet voor alle type bedrijven; • Momenteel nog geen duidelijk samenhangend bedrijventerreinenbeleid. • Geraamd tekort aan bedrijventerrein tot en met 2020

3.2 Landbouwsector en het Agro & Food Cluster West Brabant

In hoofdstuk 2 gaven we al aan dat de sector landbouw een sterke sector is in de gemeente Steenbergen. Met circa 1.000 arbeidsplaatsen is de landbouwsector goed voor ruim 15% van de totale werkgelegenheid in Steenbergen. Dit ondanks een krimp in deze sector van ruim 13% tussen 2000 en 2008. Deze krimp wordt voornamelijk veroorzaakt door de toenemende mate van schaalvergroting en een afname aan landbouwgrond.

Suiker Unie en de Tuinbouw Ontwikkelings Maatschappij werken intensief samen aan de ontwikkeling van het Agro & Food Cluster West-Brabant (AFCWB) op het terrein naast de Dinteloordse suikerfabriek. Uitgangspunt voor de gemeente Steenbergen is dat de ontwikkeling van het AFCWB niet mag leiden tot een onevenredige aantasting van het open polderlandschap. Daarom is de gemeente van mening dat het zoekgebied van de provincie in ieder geval ingeperkt moet worden. Het gebied ten en westen van de Derriekreek en ten zuiden van de Noordlangeweg (zie afbeelding 3). Dit gedeelte is ook opgenomen in het zoekgebied voor het MER dat door de provincie is opgesteld. De gemeente streeft er naar om de totale ontwikkeling te situeren ten noorden van de Noordlangeweg. Het zoekgebied ten zuiden van de Noordlangeweg kan indien dit noodzakelijk mocht zijn gebruikt worden voor waterberging. Dit streven is ingegeven door het feit dat de behoefte aan agrarisch gerelateerde industrie kleiner is dan aangenomen in de MER van de provincie. Op die plek worden kassen en bedrijven bij elkaar geplaatst. Het gaat dan om bedrijven die agrarische producten en voedingsmiddelen maken, verwerken en vervoeren. Het clusteren van deze bedrijven en kassen heeft een aantal voordelen, zoals:

Afbeelding 3: locatie AFCWB

- gezamenlijke verwerking en transport van tuinbouwproducten;
- delen van warmte, water en stroom;
- ruimte voor ontwikkeling en innovatie;
- delen van kennis.
- clustering van glastuinbouw levert minder hinder op voor omwonenden en zorgt voor een betere landschappelijke inpassing

Betrokken partijen

Het Agro & Food Cluster West-Brabant is een initiatief van Suiker Unie en de Tuinbouw Ontwikkelings Maatschappij. Partners zijn de provincie, waterschap Brabantse Delta en de gemeenten Steenbergen en Halderberge. Bij de inrichting van het terrein is er veel aandacht voor de natuur in de omgeving. Voor flora en fauna, maar ook voor de kwaliteit van het water in het gebied. Daarnaast is het belangrijk dat de historische kenmerken van het landschap bewaard blijven. Daarom zijn partijen als de Brabantse Milieu Federatie en Brabants Landschap eveneens betrokken bij de ontwikkeling van het Agro & Food Cluster. Verwacht wordt dat in 2015 de kassen gereed zijn en dat tegen 2030 het complete Agro & Food Cluster West-Brabant klaar is.

Effecten op de arbeidsmarktsituatie

Enerzijds biedt het cluster ruimte aan arbeidsplaatsen voor de lager opgeleiden en anderzijds trekt het hoger opgeleiden aan. De glastuinbouw is een innovatieve sector die gebruik maakt van nieuwe technologieën en technieken waarvoor hoger opgeleiden nodig zijn. Daarbij komt dat er een multiplier verwacht wordt van rond de 1,5². De multiplier wordt grotendeels veroorzaakt in de logistieke en dienstverlenende sectoren die moeten zorgen voor de aan- en toelevering van producten en diensten. Met name in de aan- en toelevering van diensten zullen arbeidsplaatsen in het midden- en hoge segment ontstaan.

Effecten op de woningmarktsituatie

De implicaties van een nieuw glastuinbouwcomplex op de woningbehoefte zijn in het kader van de Woonvisie Steenbergen reeds in beeld gebracht. De werkgelegenheidsgroei die samenhangt met de

² Dit blijkt uit het verslag van de conferentie Ondernemen in Steenbergen (22 januari 2008)

ontwikkeling van het AFCWB leidt tot een extra op de gemeente Steenbergen gerichte woningbehoefte van (tenminste) 850 á 1050 woningen tot 2020. Voor een deel zal dit bestaan uit de vraag van seizoensarbeidskrachten of andere tijdelijke arbeidskrachten. De huidige praktijk leert dat deze arbeidsvraag voor een deel wordt ingevuld door buitenlanders (waaronder Oost Europese arbeidskrachten), die huisvesting nodig hebben. Het is niet wenselijk de huidige huisvestingstrend van tijdelijke arbeidskrachten in niet-permanente verblijven zoals caravans, zomerhuisjes en vakantieparken verder te ontwikkelen. Uitgaande van een inzet van buitenlandse arbeidskrachten van circa 15 tot 20% moet bij 250 ha glas rekening worden gehouden met een huisvestingsaccommodatie voor ruim 250 personen.

Het andere deel van deze extra woningbehoefte als gevolg van de ontwikkeling van het AFCWB zal inspelen op de (boven)regionale markt. Deze speelt in op een gedifferentieerd woningaanbod in Dinteloord (inbreiding en uitbreidingslocatie) en Steenbergen.

Effecten op de economie

Door het AFCWB neemt de werkgelegenheid en de bevolking toe en versterkt de streekverzorgende, regionale functie van de kern Steenbergen. Dit betekent dat er meer groeimogelijkheden zijn voor verzorgende en recreatieve sectoren. Aangezien het dagelijkse bestedingpatroon en in mindere mate het niet-dagelijkse bestedingenpatroon vooral lokaal geconcentreerd is biedt de realisatie van het AFCWB nieuwe investeringsmogelijkheden voor de detailhandel, horeca en leisure en recreatie.

Tabel 15: Landbouwsector en Agro & Food Cluster West Brabant

Achtergrond?	De landbouw sector is sterk vertegenwoordigd in de gemeente Steenbergen en heeft een belangrijk aandeel in de totale werkgelegenheid. Met de komst van het Agro Food Cluster West Brabant wordt een sterke impuls verwacht voor zowel de werkgelegenheid en de economische positie van Steenbergen
Trends	- De landbouwsector is onderhevig aan een toenemende mate van schaalvergroting en intensivering waardoor er door steeds minder bedrijven steeds meer geproduceerd wordt (e.g. samengaan Friesland Foods en Campina en de fusie van de Bloemenveiling Aalsmeer en FloraHolland). - Het aandeel van het agrocomplex in de Nederlandse economie daalt geleidelijk en bedroeg in 2006 nog ongeveer 10%. Iets meer dan de helft daarvan hangt samen met de land- en tuinbouw in Nederland. - De productie en omzet van de land- en tuinbouwsector neemt nog altijd toe en was in 2007 zelfs 4% hoger dan in 2006. Dit komt deels door de hogere voedselprijzen op de wereldmarkt. Ook groeit de wereldwijde handel in landbouwproducten sterk en is in 2006 met 11% gegroeid. - De sterke en hoge euro in combinatie met de kredietcrisis verslechtert de concurrentiepositie van de Europese land- en tuinbouwsector. - De voedings- en genotsmiddelenindustrie is de grootste bedrijfstak binnen de industrie met een omzet van rond de 55 miljard. - De biologische voedingsmiddelen is een van de sterkst groeiende subsectoren in de land- en tuinbouw sector en bedroeg in 2007 ruim 13%. - Campagnes voor meer consumptie van groenten en fruit zijn gestart en werpen eerste vruchten af.
Economisch belang?	De landbouw sector heeft een belangrijk aandeel in de totale werkgelegenheid. Het Agro Food Cluster West Brabant zorgt voor een sterke economische impuls.

Pluspunten	Minpunten
- Belangrijke economische peiler met ruim 1.000 arbeidsplaatsen - draagt bij aan landschappelijke waarde - AFCWB heeft positief effect op - vraag naar zowel laag- als hooggeschoold personeel - Draagt bij aan diversiteit woningmarkt door nieuwe vraag in 'hoger segment'	- Toenemende krimp door schaalvergroting en intensivering - Druk op agrarische gronden door ontwikkeling bedrijventerreinen, woningbouw, infrastructuur en recreatie en natuurgebieden.

o Toename werkgelegenheid en economie (sneeuwbaaleffect op woningmarkt en voorzieningen)	
--	--

3.3 Detailhandel

Winkelaanbod geconcentreerd in Steenbergen en Dinteloord met bovenlokale aantrekkingskracht

De gemeente Steenbergen heeft, met de aanwezige voorzieningen en het winkelareaal, een streekverzorgende functie voor bijna 24.000 consumenten. Het winkelaanbod is vooral geconcentreerd in de centra van de kernen Steenbergen en in tweede instantie in Dinteloord. De overige kernen hebben een zeer beperkt aanbod aan dagelijkse voorzieningen (buurtsupermarkten). In de kernen Kruisland, De Heen en Vossemeer loopt het winkelbestand zelfs terug als gevolg van te weinig draagvlak. Dit is een landelijke trend die vooral in kleine kernen waarneembaar is.

Lage verzorgingsindex in Steenbergen

In totaal is er in de gemeente Steenbergen bijna 30.000 m² winkelvloeroppervlak (wvo)³ aanwezig verdeeld over circa 135 winkels. Per 1.000 inwoners is er 1.275 m² wvo winkelruimte beschikbaar. Het verzorgingsniveau, of de verzorgingsindex is, in vergelijking tot andere gemeenten van gelijke omvang, als laag te bestempelen. Ter vergelijking, gemeenten met 20.000 tot 30.000 inwoners zoals de omliggende gemeenten Halderberge en Tholen kennen een hogere verzorgingsindex van ruim 1.600 m² wvo per 1.000 inwoners. In vergelijking met deze gemeenten blijft het winkelaanbod zowel in absolute aantal als in wvo en wvo per 1.000 inwoners achter (zie tabel 16).

Tabel 16: winkelaanbod in gemeenten in de regio West-Brabant in 2007

	Steenbergen	Halderberge	Tholen
Aantal winkels	135	169	163
Winkelvloeroppervlakte in m2 (wvo)	29.606	47.686	42.270
Aandeel niet dagelijks	78,2%	80,0%	86,6%
Wvo per 1.000 inwoners	1.275	1.618	1.674

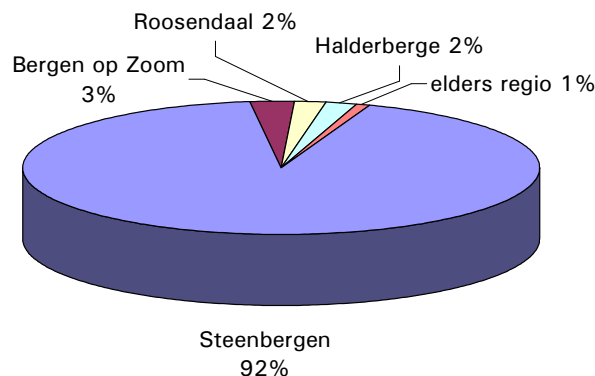
Bron: Kamer van Koophandel, 2008

De kern Steenbergen heeft het grootste en meest veelzijdige winkelaanbod van de gemeente en heeft daarmee een bovenlokale aantrekkingskracht op de rest van de gemeente. Daarnaast heeft Dinteloord, de

³ Wvo: de in een winkel voorkomende, voor de uitstalling en de verkoop van detailhandelsartikelen bedoelde oppervlakte. Ruimten voor ondermeer opslag en personeel worden niet tot de winkelvloeroppervlakte gerekend.

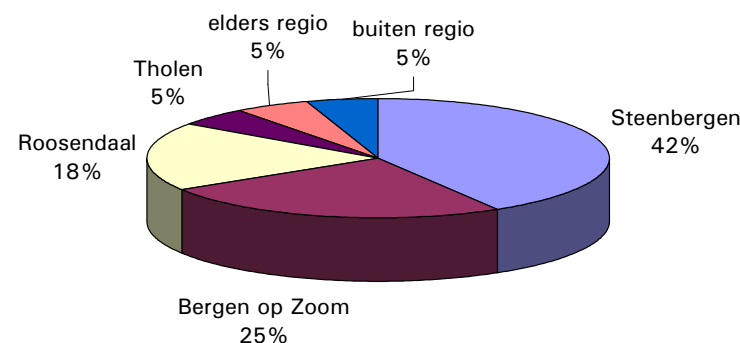
tweede grootste kern in de gemeente, ook een regionale aantrekkingskracht als het gaat om dagelijkse boodschappen voor een aantal nabijgelegen kleinere kernen voor welke Dinteloord minder ver is dan Steenbergen (zoals Heiningen, Stampersgat, Fijnaart en Willemsoord). Dit blijkt uit het feit dat ruim 92% van de inwoners van de gemeente Steenbergen hun dagelijkse boodschappen in de gemeente zelf doen. Verder doet ruim 41% ook hun niet-dagelijkse boodschappen in de eigen gemeente. Dit komt neer op een lokale omzet van circa 28,8 miljoen euro. De andere gemeenten waar de inwoners heen gaan om hun niet-dagelijkse boodschappen te doen zijn Bergen op Zoom (24,8%) en Roosendaal (18,5%). De sterke bovenlokale aantrekkingskracht van Steenbergen blijkt vooral uit de koopkrachttoevloeiing in Steenbergen. Het betreft een toevloeiing van ruim 19% wat neerkomt op ruim 6,7 miljoen euro.

Figuur 3: bestedingen dagelijkse sector

Bron: SES West Brabant, 2005

Figuur 4: bestedingen niet-dagelijkse sector

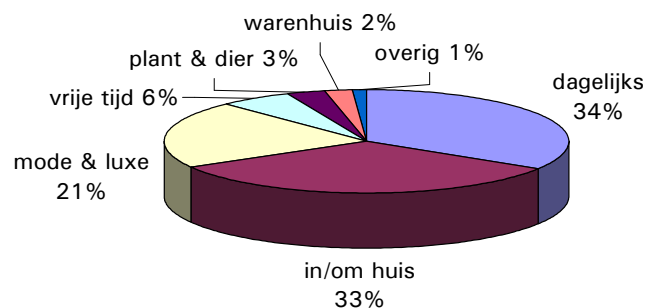

Dagelijks aanbod versus niet dagelijks aanbod

34% van de totale winkelvloeroppervlakte behoort tot de categorie dagelijks aanbod (zie figuur 5). Het betreft ruim 10.000 m² wvo dat verdeeld is over een klein aantal supermarkten van 1.000 m² wvo of meer. Daaronder vallen onder andere de Albert Heijn, Jumbo en de Aldi in Steenbergen, Albert Heijn in Dinteloord en verschillende buurtsupers in de andere kernen. Verder betreft het verschillende kleine tot zeer kleine winkeltjes zoals een bakker, slager, groenteboer en delicatessen en drankwinkels. In de kern Steenbergen zijn

circa 20 kleinschalige winkels in de dagelijkse sector gevestigd met een oppervlakte van gemiddeld slechts 80 m². Het totaal aantal winkels in de dagelijkse sector is 37. Gemiddeld ligt het wvo in de dagelijkse sector om en nabij de 270 m², terwijl het landelijk gemiddelde op 340 m² wvo ligt. Omdat dit gemiddelde in Steenbergen voor een zeer belangrijk deel omhoog gehaald wordt door een beperkt aantal grote supermarkten en de omvang van de overige winkels zeer klein is kan geconstateerd worden dat er sprake is van een kleinschalig aanbod in de dagelijkse sector in Steenbergen en vooral in het centrum

Figuur 5: verdeling winkelvloeroppervlakte per categorie

Bron: SES West Brabant, 2005

64% van het totale winkelvloeroppervlak behoort dus tot de categorie niet-dagelijks. Dit komt neer op bijna 20.000 m² wvo dat verdeeld is over bijna 100 verschillende winkels, waarvan het grootste gedeelte in het centrum van Steenbergen is gevestigd. Het betreft vooral mode & luxewinkels en winkels in de categorie in & om huis. Onder laatstgenoemde categorie vallen onder andere elektronicawinkels, audio en videowinkels, kantoor en meubelzaken en winkels in de (tele)communicatie en beveiliging. De omvang van mode & luxewinkels loopt sterk uiteen van winkels kleiner dan 100 m² wvo tot winkels groter dan 500 m² wvo. De omvang in/om huis winkels is relatief kleiner, namelijk ongeveer 100 m² wvo. Het gemiddelde wvo per winkel in de niet-dagelijkse sector in Steenbergen bedraagt circa 193 m². Per 1.000 inwoners is er gemiddeld 813 m² wvo aanwezig. Ter vergelijking, het landelijk gemiddelde wvo per winkel in de niet-dagelijkse sector ligt rond de 296 m² en het wvo per 1.000 inwoners ligt rond de 1.473 m². Voor de niet-

dagelijkse sector blijkt dat het voorzieningenniveau en de verzorgingsindex ruim onder het landelijk gemiddelde ligt en dat de winkels relatief kleiner zijn.

Leegstand in het winkelaanbod

Wat vooral opvalt in de gemeente Steenbergen, en dan specifiek voor de kern Steenbergen is dat de omvang en duur van de leegstand in het centrum relatief groot is en lijkt toe te nemen. In 2005 betrof de leegstand nog ruim 1.600 hectare, maar in 2008 was dit gegroeid tot circa 1.800.

Hoge mate van kleinschaligheid in aanbod is zowel een voordeel als nadeel

Het huidige winkelaanbod van de gemeente Steenbergen, en specifiek voor de kern Steenbergen, is voldoende qua aanbod voor een kern van deze omvang, en heeft zelfs een streekverzorgende functie. Nadeel in de winkelstructuur is dat kleinschaligheid overheerst in het aanbod. Dit heeft tot gevolg dat de diversiteit in aanbod beperkt blijft, omdat het segment dat een grotere wvo nodig heeft onbediend blijft. Denk hierbij aan luxe winkels zoals schoenen- en kledingwinkels en elektronica-zaken. Toch geldt dat het winkelbeeld in Steenbergen divers is. Dit komt mede doordat het imago van het winkelcentrum van Steenbergen geen éénduidig beeld geeft, wat de attractiewaarde van het centrumgebied verhoogt. Verder wordt er weinig gebruik gemaakt van de pleinfuncties om de aantrekkelijkheid van het winkelcentrum te vergroten. De kracht van het centrumgebied komt voort uit de diversiteit in winkelbranches, de historische setting, en relatief korte loopafstanden.

Verder kent de kern Steenbergen een redelijk horeca-aanbod op enkele strategische locaties. Zo zijn er rondom het havengebied enkele aantrekkelijke horecagelegenheden zoals 'De Wallevi'. Het aantal horecavestigingen bedraagt 21, waaronder restaurants, cafés en fastfoodbedrijven. Een groot gedeelte van de horeca ondernemingen zijn in of rond het centrum gevestigd. Vooral in het havengebied, en de Oost- en westhavendijk hebben ze een aantrekkelijk straatbeeld. Toch ontbreekt het in het horeca-aanbod echter aan het hogere en luxe segment.

De belangrijkste knelpunten voor het centrum zijn:

- ontbreken courante winkelvolumes (té kleinschalig vloeroppervlak)
- grootschalige en langdurige leegstand.

- afwikkeling expeditie (beperkte ruimte voor en op ongunstige momenten laden en lossen).
- sterk wisselend beeld in winkelpresentatie (kwaliteit en uitstraling van winkelpanden)

Tabel 17: detailhandel

Achtergrond?	• Het centrum van Steenberghe heeft een streekverzorgende functie. Er is een redelijk aanbod aan winkels. Opvallend is de ruime hoeveelheid kleinschalige winkels. Dit zorgt enerzijds voor diversiteit in aanbod, maar ook voor leegstand en lastig ondernemerschap omdat er een overaanbod is van kleinschalige winkels. Er blijkt vooral een tekort te zijn aan panden voor meer volumineuze detailhandel. Het betreft geen PDV, maar winkelvolumes van circa 300 tot 500 m². De dorpsvisie heeft veel aandacht voor de concentratie van de detailhandelsfunctie in en rondom het centrum.
Trends	• De consument en detaillist raken steeds meer vertrouwd met internet en online winkelen. • Bestedingen aan duurzame goederen wedijveren met uitgaven in andere bestedingscategorieën zoals vrije tijd en ontspanning. • Hoge huur, bereikbaarheids- en/of bevoorradingsproblemen leiden tot een winkellocatie buiten de bestaande winkelcentra. • Toenemende penetratie buitenlandse winkelbedrijven voedt de concurrentie.
Economisch Belang?	• Detailhandel is belangrijke werkgever, daarnaast hebben de winkels een regionaal verzorgingsgebied. • Winkels hebben aantrekkende werking voor horeca en stadshart. Belang van toerisme en recreatie in combinatie met detailhandel is groot. Veel bestedingen in de detailhandel.

Pluspunten	Minpunten
• Aantrekkelijk en divers aanbod door kleinschalige winkelvolumes • Streekverzorgende functie • Redelijke omvang van het winkelaanbod (geconcentreerd in Steenberghe en in mindere mate in Dinteloord) • Sterk actieve ondernemersvereniging	• Tekort aanbod middelgrote winkelvolumes • Afname winkels kleine kernen • Lastige afwikkeling expeditie • Sterk wisselend beeld in winkelpresentatie (uitstraling en kwaliteit) • Leegstand

3.4 Toerisme en recreatie

Kenmerken van toeristisch Steenbergen

De inzet op landschappelijke kwaliteit en uitstraling van de omgeving volgt voor een belangrijk deel uit de aanwezigheid van een aantal recreatieve en cultuur-historische voorzieningen. De meest karakteristieke en beeldvormende daarvan zijn:

- Het grote aantal *jachthavens* in de gemeente Steenbergen: er zijn vijf jachthavens verspreid over de verschillende kernen. In Steenbergen ligt een kleine, karaktervolle haven, gelegen aan de noordkant van het centrum. Er is een aantal recreatieve voorzieningen gesitueerd op en om de haven, zoals terrasjes en restaurants;
- *Wandel- en fietsroutes*: de regio kent een aantal wandel- en fietsroutes en ruitersporen, waaronder de 'De ronde van Groot Steenbergen' (fietsroute).
- Het aanbod aan *monumenten*: binnen de gemeente Steenbergen ligt een groot aantal rijks- en gemeentelijke monumenten, waaronder verschillende hoeves, oude boerderijen, kerken, markten, en de spuisluis.
- Een van de belangrijkste trekken van Steenbergen is het grote aantal *recreatie en natuurgebieden*. De belangrijkste daarvan zijn:
 - o De Dintelse Gorzen en de Slikken van De Heen.
 - o Steenbergse Vliet.
 - o Kreken Roode Weelcomplex.
 - o Natuurgebied 'Gastelsveer'.
 - o Natuurgebied Oost-Graaf Hendrikpolder.
 - o Rietkreek.
 - o Het gebied van het landgoed Dassenberg, de Ligne en Oudlandsch Laag.
 - o Het Oudland.
 - o De gebieden langs de Schelde-Rijnverbinding.
- Verschillende *musea*: In de gemeente is een drietal musea gevestigd, te weten het Molenmuseum Nederland, Stichting Ambachts- en Gereedchapmuseum De Holle Roffel en het A.M. de Jong-Huis;

- *Evenementen, markten en braderieën*: binnen de gemeente wordt een aantal evenementen en markten georganiseerd, waaronder circusvoorstellingen, verschillende braderieën, een snuffelmarkt, muziekevenementen en een beachvolleybaltoernooi.

Beleidsuitgangspunten

Ruim 92% van de totale oppervlakte van ruim 146,6 km² is onbebouwd, al dan niet in gebruik als agrarische grond, en bepaalt het landschappelijk karakter van de gemeente. Het feit dat de gemeente over zoveel groene open ruimte en water beschikt is dan ook één van de belangrijkste kernwaarden van Steenbergen en vormt een belangrijke peiler binnen de Structuurvisie + (2002), Hetzelfde geldt voor de verdere projectmatige uitwerking daarvan in de Gebiedsvisie Steenbergen (2007) en de watervisie 'Steenbergen, Waterparel van West Brabant' (2007). Er wordt gestreefd naar de ontwikkeling van een divers, maar samenhangend aanbod in de recreatieve en toeristische sector. Binnen de gemeente Steenbergen wordt ingezet op een divers aanbod, waarbij de volgende kernwaarden centraal staan:

- *Toegankelijkheid*: zorg dragen voor een goede bereikbaarheid en toegankelijkheid van de recreatieve voorzieningen. Het gaat hierbij om het aanleggen van 'ommetjes, wandel- en fietspaden en een aanlegsteiger' om de locaties bereikbaar te maken. Verder wordt gewerkt aan het aanbrengen van 'rust- en zichtplaatsen' en een kanorondje via de Vliet en de Cruislandse polder.
- *Bekendheid*: Het verbeteren van de bekendheid van recreatieve en toeristische mogelijkheden zowel binnen de gemeente als daarbuiten. De opening van een VVV agentschap in de kern Steenbergen was één van de hoofddoelstellingen en is inmiddels gerealiseerd. Daarnaast werkt de gemeente aan een eenduidige bewegwijzering in de gemeente naar de verschillende recreatieve en toeristische attracties en bezienswaardigheden. Bekendheid buiten de regio wordt gestimuleerd door samen te werken met de buurregio's en -gemeenten, onder andere op de 'Brabantse Wal'.
- *Dag- en verblijfsrecreatie*: Het beperkte aanbod in dag- en verblijfsrecreatie wordt gestimuleerd maar is vooral een private aangelegenheid. Door de toegankelijkheid en bekendheid en de kwaliteit van de havens en toeristische aangezichten te verbeteren wordt geprobeerd meer investeringen te stimuleren voor dit segment. Daaronder valt bijvoorbeeld de realisatie van een nieuw bungalowpark bij Dinteloord en de vakantiewoningen aan de Sasdijk.

- *Cultuurhistorie:* Het behouden en/of vergroten van de bestaande natuurlijke en landschappelijke waarden en gebiedsspecifieke kenmerken. Een voorbeeld hiervan is het inrichten van Fort Henricus voor recreatief gebruik.

Wat opvalt is dat de gemeente vooral inzet op de landschappelijke kwaliteit en uitstraling van de omgeving, zonder direct een koppeling te maken met het bestaande winkel-, horeca en evenementenaanbod. Enerzijds zet de gemeente sterk in op het verbeteren van watergebonden recreatieve en toeristische activiteiten. Het gaat hier voornamelijk over watersport in de Delta en de aantrekkelijkheid van de aanwezige jachthavens. Anderzijds gaat veel aandacht uit naar het toegankelijk en aantrekkelijk maken van landgebonden recreatie en toerisme. Het betreft vooral programma's en projecten voor het verbeteren van de wandel- en fietsinfrastructuur.

Mogelijkheden voor het verder uitbouwen van toerisme en recreatie

In de provinciale nota Agenda Vrije tijd 2006-2010, waarin ook raakvlakken met cultuur en recreatie zijn ondergebracht, krijgt de Delta, onder het agendapunt water extra aandacht. De aandacht is met name gericht op het ontwikkelen van voorzieningen voor de waterrecreant/toerist. Naast het verbeteren van de leefbaarheid staat het bevorderen van (toeristisch) bezoek als belangrijke doelstelling genoemd. In de eigen kadernota Toerisme/recreatie Steenbergen (2007), de watervisie 'Steenbergen, Waterparel van West Brabant' en de Startnotitie project Waterrand West Brabant (2008) wordt ook extra aandacht en daardoor momentum gecreëerd voor de kansen van waterrecreatie, -sport, en -toerisme.

Evenementen

Er is een beperkt en gemiddeld aantrekkelijke aanbod van evenementen/festivals in Steenbergen. Verder ontbreekt het aan een thematische insteek van de evenementen (ze staan los van elkaar) en er is geen samenhang tussen de evenementen. Soms zijn er periodes dat er geen festival/evenement is, terwijl andere periodes 'te druk' zijn. Vooral in het voorjaar. Het aanbod in festivals en evenementen biedt ook ruimte voor de ontwikkeling van een feestzaal/podium. Er is hier zeker ruimte voor. Ook ter ondersteuning van de vele verenigingen (kunst & cultuur).

Natuur, rust en open ruimte

De gemeente beschikt over een zeer uitgebreid en divers open natuurgebied dat direct in verbinding staat met het water. Er is al een redelijk aanbod aan wandel- en fietsroutes, maar de toegankelijkheid en samenhang is nog relatief beperkt. Verdere investeringen kunnen de aantrekkelijkheid van het gebied stimuleren. Met het oog op de bekendheid van de regio kunnen de elementen natuur, rust en open ruimte ook als belangrijke positieve factoren gebruikt worden.

Dag(deel)recreatie en verblijfsrecreatie

Het ontbreekt in de gemeente Steenbergen vooral aan dag- en verblijfsrecreatie in het midden en hoogsegment. Een hotel in het middel of hoogsegment werkt imago versterkend en biedt de kans te kunnen overnachten in een aantrekkelijke, historische, en rustige omgeving. Daarbij kan een hotel ook de zakelijke markt bedienen en stimuleren. Met het oog op de ontwikkeling van meer bedrijvigheid rondom het Agro & Food Cluster West Brabant en de doortrekking van de A4 zal deze markt sterk toenemen en aantrekkelijker worden. Ook kan een hotel in combinatie met een feest-/evenementenzaal gebouwd worden om de aantrekkelijkheid en functiemenging te vergroten. Zo is het hotel aantrekkelijker om congressen en symposia te houden in een rustige, landelijke omgeving, bijvoorbeeld grenzend aan het water. Momenteel telt de gemeente slechts een handvol verblijfsplaatsen. Er zijn in totaal slechts circa 13 hotelkamers.

Water- en havengebonden toerisme en recreatie

De havengebieden zijn interessant en aantrekkelijk om de dag- en winkeltoerisme te stimuleren en vergroten, alhoewel hier geen wonderen verwacht moeten worden. De huidige havens zijn echter eigendom (100%) van

de watersportverenigingen of havenverenigingen, waardoor er nauwelijks of geen plaats is voor passanten. Uitbreiding van de passantenstroom biedt extra mogelijkheden voor de versterking van de winkel- & horecafuncties in de verschillende dorpscentra (vooral die van Steenbergen) en kan zeker een toeristische/recreatieve trekker worden. Vooral ook door het toenemende van jachthavens voor de sector toerisme en recreatie. De toekomstverwachting voor de recreatievaart, zowel voor de zeilboot- als motorbootsector, is positief. Er wordt verwacht dat er meer gevaren gaat worden en de investeringen ook zullen toenemen.

Tabel 18: recreatie en toerisme

Achtergrond?	De gemeente Steenbergen beschikt over veel open groene ruimte en water. Recreatie en toerisme is ook een groeimarkt in de gemeente en er liggen, met name met het oog op de 'zilveren golf', nieuwe kansen om deze sector een impuls te geven. Op deze manier kan zowel de leefomgeving als de werkgelegenheid in de regio gestimuleerd worden.
Trends	- De vrijetijdssector heeft een belangrijke maatschappelijk én economisch belang. - Het aantal bedrijven en banen in de totale vrijetijdsindustrie neemt nog steeds toe. In steeds meer gebieden vormt de vrijetijdssector een belangrijke nieuwe economische pijler. - Er wordt steeds meer gezocht naar multifunctioneel ruimtegebruik, vooral in het buitengebied - De onderlinge concurrentie tussen aanbieders van recreatie en toerisme neemt sterk toe. - Het gebruik van internet neemt toe bij het zoeken en boeken van vrijetijdsactiviteiten zoals logies, eet- en uitgaansgelegenheden - De consument wil de schaarser wordende vrije tijd optimaal invullen. Onderscheidende combinaties van vrijetijdsbestedingen worden steeds belangrijker om klanten te trekken. Beleving en welbevinden spelen daarin een steeds belangrijkere rol. - In een welvarende vergrijzende samenleving is er veel aandacht voor gezondheid en vitaliteit. De vraag naar verantwoord bewegen, goede en gezonde voeding en ontspanning neemt daardoor toe in Nederland.
Economisch belang?	- De bestedingen in de sector toerisme en recreatie zijn gunstig voor met name de detailhandel en horeca van Steenbergen. - Daarnaast zorgt bekendheid van de gemeente, door een recreatieve trekker, voor inkomsten. Naamsbekendheid is gunstig!

Pluspunten	Minpunten
- Kernwaarden zijn rust, ruimte, natuur en water - Recreatie en natuurgebieden als trekkers - Groeiende aandacht vanuit de politiek (verbetering bekendheid en toegankelijkheid)	- Gebrek aan gelegenheden in het 'hogere' segment - Matige koppeling kernwaarden met het bestaande winkel-, horeca en evenementenaanbod - Beperkt aanbod dag(deel)recreatie en verblijfsrecreatie

3.5 Zorgeconomie

Het begrip zorgeconomie is omvangrijk en lastig af te bakenen

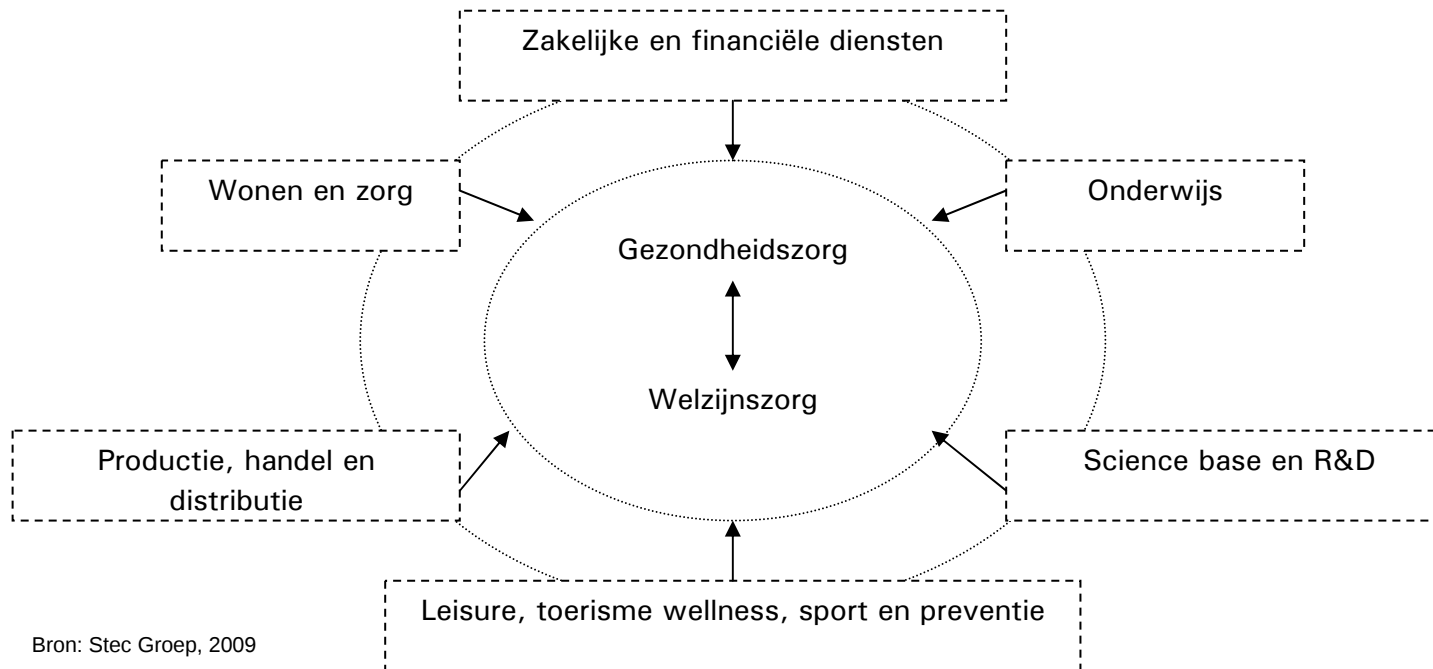
Het is niet eenvoudig om een allesomvattende definitie te geven van zorgeconomie. Het omvat in principe alle economische activiteiten die direct of indirect een relatie hebben met zorg. Zorgeconomie is meer dan alleen gezondheid- en welzijnszorg. Het gaat ook om een breed scala aan andere zorggerelateerde activiteiten binnen de zakelijke en financiële dienstverlening (zoals zorgverzekeraars), productie, handel en logistiek (zoals farmaceutische industrie, medische technologie, etc.), science en R&D (universiteiten, kennisinstellingen, etc.), detailhandel (drogisterijen, opticiens, etc.), voorzieningen voor sport en ontspanning (fitnesscentra, sauna, etc.). We onderscheiden binnen het begrip zorgeconomie acht segmenten (zie figuur 6).

Bij het begrip zorg denken we in eerste instantie aan bedrijven en instellingen die direct actief zijn in de gezondheidszorg en welzijnszorg:

- binnen de gezondheidszorg vallen bedrijven en instellingen die zich bezig houden met de medische zorg ('cure'), zoals ziekenhuizen, medische praktijken, de huisarts, tandarts, maar ook ondersteunende activiteiten zoals laboratoria;
- welzijnszorg ('care') heeft betrekking op bedrijven en instellingen als verpleeg- en verzorgingshuizen, dagverblijven, thuiszorg, maatschappelijke dienstverlening, maar ook bijvoorbeeld samenwerking van organen op gebied van welzijnszorg.

Achter en naast deze zorg schuilt echter een grote economische sector met tal van deelsectoren (zoals: life sciences, wellness, health, medische technologie, farmacie) en segmenten. Onderstaand figuur geeft een goed overzicht van spelers die wij herkennen op de zorgmarkt.

Figuur 6: segmenten binnen de zorgeconomie

Tabel 19: werkgelegenheid van de sectoren in de zorg economie in Steenbergen

	Aantal 2000		Aantal 2008		ontwikkeling 2000-2008	
	Vestigingen	banen	Vestigingen	banen	vestigingen	banen
Medische en zorggerelateerde productie	3	4	6	7	3	3
Groothandel in medische en zorggerelateerde goederen	1	2	4	25	3	23
Detailhandel in medische en zorggerelateerde producten	10	42	10	61	0	19
Research en Development, medisch en farmaceutisch	0	0	1	1	1	1
Intramurale zorg	0	0	1	2	1	2
Medische praktijken, semi murale zorg, tandheelkundige praktijken	32	94	49	140	17	46
Welzijnszorg	28	456	30	465	2	9
Welness en sport	65	101	87	128	22	27
Totaal	139	699	188	829	+ 49	+ 130

Bron: KvK West Brabant, 2009

Zorg economie in Steenbergen is goed voor meer dan 9% van de werkgelegenheid

Gezondheids- en welzijnszorg is op dit moment een sterk groeiende werkgever in Steenbergen. Ruim 9% van de banen zijn op dit moment direct gerelateerd aan de zorg. Ook landelijk en regionaal is de zorgsector (zeer) sterk groeiend. In Nederland bijvoorbeeld bedroeg de groei in werkgelegenheid over de periode 2000 – 2008 ongeveer 20% (terwijl de totale werkgelegenheid met circa 4 tot 5% groeide). Voor de regio West Brabant groeide de zorgsector zelfs met ruim 32%. De verwachting is dat het aandeel 65+ omstreeks 2020 in Steenbergen is gestegen van 16% naar bijna 24% (bron: Primos Prognose, 2009).

De toenemende vergrijzing is een van de belangrijkste drijvende krachten achter de sterk groeiende vraag naar zorg in de toekomst. Bovendien worden senioren steeds kapitaalkrachtiger en daarmee een interessante doelgroep. Door de gunstige ligging van Steenbergen ten opzicht van in het bijzonder Rotterdam, Breda, maar ook Antwerpen, biedt dit kansen voor actieve senioren, maar zeker ook voor combinaties van leisure en wellness functies. Ondanks de gunstige ligging, sterke economische groei en toenemend aantal 65-plussers wordt er weinig aandacht besteed aan deze sector en is er slechts een beperkte koppeling met recreatie en toerisme. Er zou nader onderzoek gedaan kunnen worden naar de aantrekkelijkheid van Steenbergen voor wellness, health- en spafaciliteiten eventueel in combinatie met zorgcentra of zorghotels.

Steenbergen beschikt over twee zorgcentra (Onze Stede in Steenbergen en Nieuwe Haven Zorgcentrum in Dinteloord) en een verzorgingstehuis (Verpleeghuis De Lindenburg), terwijl de regio in toenemende mate vergrijst (toename van 65-plussers over de laatste 10 jaar van meer dan 65%). Er is een groeiende vraag naar verzorging, wellness en healthfaciliteiten, terwijl Steenbergen hierbij lijkt achter te blijven. De ontwikkelingen zijn nu vooral markt gestuurd. Tegelijkertijd bieden meer ouderen ook meer kansen voor wellness & welzijn. Het aanbieden van zorgvakanties in een vakantiepark zorgt ook voor nieuwe verblijfplaatsen en kan een positieve impuls zijn voor de lokale economie.

Tabel 20: zorgeconomie

Achtergrond?	• Gezondheids- en welzijnszorg is een sterk groeiende werkgever in Steenbergen. Daarbij komt ook dat de zorgsector regionaal en nationaal sterk groeit. De vergrijzing is hier belangrijke oorzaak van.
Trends	• Meer concurrentie in de zorg, toenemend belang van kwaliteit • Schaalvergroting, outsourcing en fusies bij spelers in de zorg • Ook verzorgingstehuizen opereren meer en meer in de marktomgeving • Ketenintegratie in de zorg • Veranderende vraag naar zorgproducten en -concepten • Groeiende aandacht voor preventie • Gezondheid en ontspanning als lifestyle • Toenemende druk op de arbeidsmarkt
Economisch belang?	• Snelst groeiende werkgever van Steenbergen; • Hoge omzet / toegevoegde waarde; • Groot aandeel werkgelegenheid; • Ontwikkelingslocaties;

Pluspunten	Minpunten
• Groeisector • Hoge omzet • Inspelen op vergrijzing • Ruimte voor nieuwe marktinitiatieven: kansen benutten	• Nog weinig beleid op zorgeconomie • Onvoldoende gekwalificeerd personeel